

«Inquisició i Decadència», ressenyat per Abel Cutillas

Autor: Abel Cutillas

Data de publicació: 02-10-2024

El doctor en filosofia, historiador i escriptor Abel Cutillas ha publicat al «Patreon de Casablanca i Enric Vila» la ressenya d'aquest llibre revelador d'En Jordi Bilbeny. Us l'ofereix aquí, atesa la seva rabiosa acuitat.

Només cal obrir un diari català, de paper o digital, per veure el funcionament de la censura espanyola. Només cal llegir un clàssic del país tenint en ment la seva recepció per comprendre en què consisteix la falsificació permanent de la història. Falsificació i censura són dos elements complementaris del que Bilbeny anomena genocidi lingüístic i cultural. La censura té una funció prèvia: impedir la creació. La falsificació és el recurs que li queda al censor davant del fait accompli, l'existència de l'obra. Si això és així d'evident en el panorama contemporani, la dimensió que pren en el passat és inenarrable. La resistència que troben les tesis i els mètodes de Jordi Bilbeny i de la seva escola és comprensible si és té en compte que en una falla sistèmica, d'una manera o altra, tothom hi participa.

En el present llibre se'ns presenten, a través de diversos exemples, els orígens de –si em permeten– l'intent de genocidi. El moment: el segle XVI. I l'agent: la Inquisició castellana. Contra el que Bilbeny escriu, però, no és contra la Inquisició –quin sentit tindria?–, sinó contra l'acceptació mansa i acrítica del que la historiografia ha anomenat “el procés de decadència”. No contra l'etiqueta, sinó contra la seva realitat espontània i contra l'afirmació d'aquesta per part d'historiadors, crítics i professors. I aquí no queda lliure gairebé ningú, de Joan Fuster a Miquel Batllori. És a dir, contra el procés immediat, una, dues dècades, en què la cultura catalana passa de ser hegemònica a residual, per un simple canvi administratiu al cim de l'Estat. Segons la història oficial, acadèmica, és per un tema de prestigi que els escriptors catalans s'adhereixen a la cultura castellana. Aquí hi ha el punt que més m'interessa del llibre: a principis del XVI, quina llengua i cultura és hegemònica, present a les altes esferes del poder i la cultura? D'Alfons el Magnànim als Borja, a Cèsar Borja, concretament, que aprèn de gran el català –aprèn!– per poder-hi escriure, quina és la llengua de prestigi i de poder? I vora això, quina és la llengua i la cultura germana de catalans, i sobretot valencians, de finals del XV? Quina? La resposta és sempre, sempre, al mateix lloc, Itàlia. Els historiadors de la decadència pretenen donar

prestigi a la cultura castellana quan els catalans estan totalment travessats, aliats i implicats en la grandiosa empresa del Renaixement italià, de Lorenzo Valla a dos homes que treballen directament per Cèsar: da Vinci i Machiavelli. De quin prestigi estem parlant? La Catalunya i la València de principis del XVI no té res de castellana i molt, encara, d'italianitzant. Bilbeny presenta les llistes de llibres presents en biblioteques privades i queda clar que la segona llengua dels catalans cultes és la toscana. El castellà és residual, és una llengua a la qual el país està d'esquena. No té cap sentit, diu, que el públic lector d'obres en català –el mercat– desaparegués de cop, que els autors formats en la seva llengua saltessin a una altra que no dominaven, que no quedi rastre de res i que tothom ho accepti com a normal i decadentista, com a simple símptoma, i que tot encaixi a la perfecció. No és possible que això hagi passat sense intervenció divina.

La intervenció divina, aquí, té la forma de la Inquisició castellana que a partir de mitjan segle XVI utilitza, primer, la censura, per impedir que s'imprimeixi –que no que és publicui– en català, i després la falsificació, obligant a traduir les obres ja publicades al castellà com a originals. Aquí hi ha un punt diferencial, originari: no només fer desaparèixer una cultura, sinó crear una tradició i un cos literari que no existia. Usurpació, substitució, etcètera. Tot segons un pla d'Estat i amb els instruments sagrats a mà. Els exemples són diversos, de dalt a baix del panorama literari, des de diaris personals i històries de campanar, de campanar de l'època, fins a noms d'alçada com el d'Erasme o Joan Boscà. Se'ns presenten també els testimonis de resistència: els autors que denuncien la situació i no accepten la normalitat substitutiva, i aquí destaquen els casos de Cristòfor Despuig i de l'editor de l'Espill de Jaume Roig. Apunto aquests dos només perquè recentment s'han presentat edicions populars d'aquestes obres i no sé si els curadors han tingut en compte o han posat el tema sobre la taula.

No he tingut la sensació que hi hagi hagut un gran escàndol al voltant de les edicions. Coses de l'acceptació, suposo. Probablement l'estudi de Bilbeny no ha estat tingut en compte ni posat en discussió, ni el problema contemplat. La recepció oficial, fins i tot dels clàssics més sepultats, més inofensius, sembla que segueix preferint parlar de decadència natural que d'usurpació intencionada. Ens mantenim dins del mateix sistema de comprensió. Ho veiem cada dia amb el tracte amb els autors contemporanis. No cal dir noms. Una literatura demolida és això. I prefereixo parlar de literatura demolida que de genocidi cultural. Bilbeny i la seva escola escriuen i investiguen per denunciar el que anomenen història inquisitorial; és a dir, la falsificació sistemàtica al llarg dels darrers quatre o cinc segles. La major resistència sempre l'han trobat en el que podem anomenar història autonòmica, la del segle passat i l'actual. Una capa de calç i una capa d'arena sobre el cos literari i documental de la nostra cultura. No sé si la resposta al problema consistiria a desenterrar, perquè la realitat sempre acaba aflorant, malgrat els seus il·lusos enterradors, etcètera. Potser consistiria més aviat en no deixar-se enterrar contínuament, una altra vegada.

Abel Cutillas